

FinELib-konsortion hankintaperiaatteet

Sisällys

Konsortio edellyttää	2
FinELib-konsortion e-aineistojen lisensiointiperiaatteet	3
Auktorisoidut ja paikalliskäyttäjät	3
Aineistojen käyttöehdot	3
Myyjän velvollisuudet	4
Konsortion jäsenen oikeudet ja velvollisuudet	4
Pitkäaikaiskäyttö	4
Muut periaatteet	5
FinELib-konsortion avoimen julkaisemisen periaatteet	6
Välitön avoin saatavuus	6
Lehtien poistuminen paketista	6
Kirjoittajan julkaisuprosessi	7
Kirjaston/tietopalvelun prosessit: artikkelien verifiointi ja raportit	7
Artikkelit ja oikeudet: CC BY -lisenssi ja tekijänoikeudet	7
Sopimusten julkisuus	7
Tutkimusaineistot	8
Muut periaatteet	8

Konsortio edellyttää

1. Hankittavilta tuotteilta ja palveluilta asianmukaisia ja riittäviä käyttöehtoja: tuotteita ja palveluita tulee voida käyttää niihin tarkoituksiin ja niillä tavoin, jotka kuuluvat normaaliin tilaajaorganisaatioiden toimintaan. Esim. tiedeaineistoja tulee voida käyttää kaikilla sellaisilla tavoilla, jotka liittyvät tieteen tekemiseen.
2. Palveluntarjoajalta asianmukaista palvelutasoa ja vastuuta palvelun tuottamisessa: palveluntarjoajan tulee esim. pystyä vastaamaan oikeudestaan tarjota tuotetta/palvelua ja tarjota toimivat avoimen julkaisemisen prosessit.
3. Asianmukaisia rajoituksia konsortion jäsenten velvollisuuksiin: konsortion jäseniltä ei tule edellyttää toimia, joita ne eivät käytännössä pysty toteuttamaan, esim. aineiston käyttäjien valvonta tai näiden tekemistä väärinkäytöksistä vastaaminen.
4. Kohtuullista hintaa: sopimuksen hinnan tulee olla suhteessa siihen, mitä rahalla saadaan. Esim. tiedeaineistoissa avointa julkaisemista ei saa käyttää nostamaan kustannuksia ja aineistoon sisältyvien avointen artikkelien tulee alentaa lukuoikeuden hintaa.
5. Tiedekustantajilta konkreettisia osoituksia siirtymisestä tieteen avoimuuteen: sitoutumista osoittaa esim. tarjousten transformatiivisuuden aste.

FinELib-konsortion e-aineistojen lisensointiperiaatteet

Periaatteet ovat ehdottomia. Niiden on toteuduttava, jotta e-aineiston (tuote tai palvelu) lisenssisopimus voidaan solmia.

Auktorisoidut ja paikalliskäyttäjät

Aineiston lisensoineen konsortion jäsenen auktorisoiduilla käyttäjillä tulee olla oikeus käyttää aineistoja sekä aineiston lisensoineen konsortion jäsenen tiloissa että etäyhteydellä.

Auktorisoituja käyttäjiä ovat konsortion jäsenen tyypistä riippuen organisaation opettajat, tutkijat, muu henkilökunta ja opiskelijat. Yleisten kirjastojen kirjastokortin haltijat ovat auktorisoituja tai paikalliskäyttäjiä sopimuksesta riippuen.

Aineistojen paikalliskäytön tulee olla sallittua aineiston lisensoineen konsortion jäsenen yleisötiloissa.

Aineistojen käyttö edellyttää käyttäjätunnistusta. Käyttäjätunnistus hoidetaan toistaiseksi IP-osoitteilla. Muita menetelmiä voidaan käyttää vain, mikäli osapuolet sopivat siitä erikseen.

Aineistojen käyttöehdot

Aineisto hankintaan opiskelu- opetus- ja tutkimustarkoituksiin.

Auktorisoiduilla ja paikalliskäyttäjillä tulee olla oikeus tulostaa ja tallentaa kohtuullisia määriä aineistoa. Kohtuullinen määrä tarkoittaa esim. yksittäisiä artikkeleita.

Kirjastohenkilökunnalla tulee olla osana tietopalvelua oikeus tulostaa palvelusta kohtuullisia määriä aineistoa kirjaston asiakkaille (auktorisoiduille ja paikalliskäyttäjille).

Yksittäisiä lehtiartikkeleita (dokumentteina) tulee saada käyttää tieteelliseen kommunikointiin sähköpostin välityksellä silloin, kun lisenssin myyjä omistaa aineiston.

Opettajilla tulee olla oikeus näyttää aineistoa ruudulta/valkokankaalta opetustilanteessa.

Aineistoa tulee saada käyttää kurssipakettien laatimiseen joko linkittämällä aineistoon tai tallentamalla dokumentteja sähköiseen kurssiympäristöön.

Lehtiaineistoa tulee saada käyttää kaukopalveluun (*Inter Library Loan*) ei-kaupallisille tahoille jossakin sähköisessä muodossa.

Myyjän velvollisuudet

Palveluntarjoajan tulee tarjota hyvitys pitkittyneistä käyttökatkoista, mikäli katko johtuu tämän puolella olevasta seikasta.

Palveluntarjoajan tulee tarjota hyvitys, mikäli palvelusta poistuu aineistoa sopimuskauden aikana. Hyvitykseen oikeuttava poisto määritellään sopimuksittain.

Palveluntarjoajan tulee vastata siitä, että sillä on oikeus lisensoida aineisto sopimuksessa mainituilla ehdoilla ja korvata aiheutuva vahinko, jos näin ei olekaan. Korvausvastuulle ei hyväksytä rajoituksia.

Palveluntarjoajan tulee tarjota tilaajakohtaiset kuukausittaiset käyttötilastot. Tilastot on toimitettava vähintään neljästi vuodessa.

Palveluntarjoajan tulee olla sitoutunut tuottamaan sisällöt ja palvelut saavutettavasti (WCAG).

Palveluntarjoajan on tarjottava aineisto kaikille konsortion jäsenille, jos se on niille relevantti.

Konsortion jäsenen oikeudet ja velvollisuudet

Lisenssin hankkineen konsortion jäsenen vastuun loppukäyttäjien (auktorisoidut ja paikalliskäyttäjät) toimista tulee olla rajattu.

Konsortion jäsenellä on velvollisuus rajata aineiston käyttö teknisesti sillä tavoin, että verkkoon pääsevät ainoastaan auktorisoidut käyttäjät sekä paikalliskäyttäjät konsortion jäsenen yleisötiloissa.

Konsortion jäsenellä on velvollisuus tiedottaa aineiston käyttöehdoista ja puuttua väärinkäyttöksiin.

Konsortion jäsenellä ei tule olla velvollisuutta valvoa loppukäyttäjiä, koska se on käytännössä mahdotonta.

Konsortion jäsenellä ei tule olla vastuuta loppukäyttäjien toimista, jos se on täyttänyt edellä mainitut velvoitteet eikä ole aiheuttanut väärinkäytöstä, avustanut siinä tai hiljaisesti hyväksynyt kiellettyä toimintaa.

Organisaatioiden yhdistymistapauksissa uudella organisaatiolla tulee olla oikeus valita, jatkaako se tilausta uudella hinnalla. Mikäli organisaatio ei enää tilaa aineistoa, sillä ei saa olla negatiivista vaikutusta muiden tilaajien hintoihin kyseisen sopimuskauden aikana (*merger-lauseke*). Lauseke on ehdoton silloin, kun tilaajien joukossa on potentiaalisia yhdistyviä organisaatiota tai sopimuskausi on pitkä.

Pitkäaikaiskäyttö

Pitkäaikaiskäyttö tulee saada lehtiaineistoon, joka lisensoidaan suoraan sen omistajalta.

Muut periaatteet

Palveluntarjoajan tulee tarjota konsortiohankinnasta konsortiohyötyä eli konsortiosopimuksen tulee tarjota etua, joita yksittäinen konsortio jäsen ei saisi.

Konsortio ei hyväksy hinnoittelussa *site*-mallia eli sitä, että konsortion jäsenellä on pohjahinta, johon tulee lisäyksiä sen perusteella, kuinka monta erillistä toimipistettä konsortion jäsenellä on. Konsortion periaatteena on, että toimipisteistä ei makseta lisähintaa. Yksi konsortion jäsen tulee katsoa yhdeksi *site*:ksi.

Lisenssisopimusta ei solmita, ellei tilaajia ole vähintään neljä (minimikonsortio).

FinELib-konsortion avoimen julkaisemisen periaatteet

Avoimen julkaisemisen periaatteet koskevat tieteellistä lehti/artikkeliaineistoa, joka on lisensoitu suoraan kustantajalta.

Periaatteet ovat ehdottomia. Niiden on toteuduttava, jotta sopimus voidaan solmia.

Välitön avoin saatavuus

Periaate: Konsortion jäseniin affilioituneiden vastaavien kirjoittajien artikkelien tulee olla välittömästi avoimesti saatavilla, eikä avoimuus saa olla riippuvainen esim. kirjoittajan rahoituslähteestä.

Kuvaus: Kansalliset avoimen tieteen linjaukset ja tiederahoittajien Plan S edellyttävät tiedeartikkelien välitöntä avointa saatavuutta. Avoin saatavuus voidaan toteuttaa eri tavoin: avoimella julkaisemisella tai rinnakkaistallentamalla CC BY -lisenssein.

Periaate: Sopimuksen tulee kattaa sopimuksessa mukana olevien konsortion jäsenten vastaavien kirjoittajien artikkeleiden avoin julkaiseminen sopimuksen kattamissa lehdissä arvioidusti 100-prosenttisesti.

Kuvaus: Tutkijoiden yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää, että sopimus antaa jokaiselle mahdollisuuden avoimeen julkaisemiseen.

Lehtien poistuminen paketista

Periaate: Sopimuksen tulee sisältää mekanismi, jolla varmistetaan, että lehtien poistuessa sopimuksen arvo ei laske konsortion jäsenten näkökulmasta.

Kuvaus: Lehtiä voi poistua tilatusta paketista useista syistä. Kustantaja voi myydä tai lopettaa lehden tai lehteä julkaiseva tieteellinen seura siirtää sen toiselle kustantajalle. Kustantaja voi myös muuttaa lehden hybridistä kokonaan avoimeksi, jolloin lehti poistuu paketista, mikäli sopimus kattaa vain hybridilehdet. Sopimuksen hinta määritellään olettaen, että konsortion jäsenet voivat julkaista paketin lehdissä koko sopimuskauden ajan. On tärkeää varmistaa, että konsortion jäsenet saavat vastinetta rahalleen, eli mahdollisuuden julkaisemiseen niissä nimekkeissä, joista sopimus solmittiin tai esim. hinnanalennusta, jos paketista poistuu lehtiä, jotka olisivat olleet julkaisemisen näkökulmasta olennaisia. Kokonaan avoimeksi muuttuvien lehtien osalta kyseeseen voisi tulla myös niiden sisällyttäminen sopimukseen sopimuskauden ajaksi.

Kirjoittajan julkaisuprosessi

Periaate: Kustantajan tulee tarjota julkaisuprosessi, joka tukee avointa julkaisemista. Tarvittaessa virheiden korjaaminen jälkikäteen tulee olla mahdollista.

Kuvaus: Julkaisemisen prosessi (*workflow*) sisältää kirjoittajan organisaation (affiliaation) tunnistamisen sekä avoimen julkaisemisen ja siihen liittyvien lisenssien tarjoamisen. Julkaisuprosessin tulisi olla rakennettu niin, että se tukee avointa julkaisemista, esim. avoin julkaiseminen ja CC BY -lisenssi ovat kustantajan järjestelmässä oletusvalintana tai ainakin listattu ensimmäisenä, räätälöidyt viestit konsortion jäseniin affilioituneille kirjoittajille kustantajan järjestelmässä. Mikäli julkaisuprosessissa on puutteita, tulee virheiden korjaamisen jälkikäteen olla mahdollista. Tilanteesta riippuen korjaaminen voi olla esim. maksumuurin takana olevan artikkelin konvertoiminen avoimeksi tai tutkijan maksaman APC-maksun palauttaminen.

Kirjaston/tietopalvelun prosessit: artikkelien verifiointi ja raportit

Periaate: Mikäli sopimus edellyttää, että konsortion jäsen verifioi artikkelit, tulee kustantajan tarjota kirjastoille/tietopalveluille siihen online-järjestelmä. Artikkelien verifiointi online-järjestelmällä tulee toteutua sopimuskauden aikana.

Kuvaus: Sopimus saattaa sisältää vaatimuksen artikkelin vastaavan kirjoittajan affiliaation verifiointista. Kätevintä on tehdä tämä online-järjestelmässä.

Periaate: Kustantajan tulee tarjota kirjastolle/tietopalvelulle ajantasainen raportointi organisaation julkaisuista.

Kuvaus: Kirjastoille/tietopalvelulle on tärkeää saada ajantasaisia raportteja oman organisaation julkaisemisesta sopimuksen kattamissa lehdissä (sekä avoimena julkaistut että maksumuurin takana olevat artikkelit).

Artikkelit ja oikeudet: CC BY -lisenssi ja tekijänoikeudet

Periaate: Kustantajan tulee tarjota tiedelehtiartikkeleille CC BY -lisenssi.

Kuvaus: Avoimen tieteen kansalliset linjaukset ja Plan S edellyttävät artikkelien avaamista pääsääntöisesti CC BY -lisenssillä.

Periaate: Kirjoittajalla tai tämän taustaorganisaatiolla tulee olla mahdollisuus säilyttää tekijänoikeus artikkeliin.

Kuvaus: Plan S edellyttää, että tekijänoikeus artikkeliin säilyy kirjoittajalla tai tämän taustaorganisaatiolla.

Sopimusten julkisuus

Periaate: Avoimen julkaisemisen sisältävä sopimus tulee voida julkaista.

Kuvaus: On tärkeää, että avoimen julkaisemisen sisältävät sopimukset ovat julkisia. Näin pyritään varmistamaan, että kustantaja tarjoaa kaikille yhtä hyviä ehtoja.

Tutkimusaineistot

Periaate: Tutkimusaineistot ja niiden hallintaan liittyvät palvelut ovat FinELibin lehti- ja avoimen julkaisemisen (ja muiden) neuvottelujen ulkopuolella.

Kuvaus: Kansallisten avoimen tieteen linjausten ja tutkimusaineistolain päämääränä on mahdollisimman laaja tutkimusaineistojen avoin saatavuus. Tutkimusaineistojen omistajuus voi olla tutkijalla tai tutkijan organisaatiolla. Tutkimusaineistojen hallintaan on tarjolla erilaisia palveluita, ja palvelun hankinta voi edellyttää kilpailuttamista. Edellä mainitusta syistä FinELib ei voi neuvotella tutkimusaineistoista tai niihin liittyvistä palveluista muiden, esim. lehtipakettineuvottelujen yhteydessä.

Muut periaatteet

Lisäksi avoimen julkaisemisen sopimukseen sovelletaan soveltuvin osin FinELib-konsortion e-aineistojen lisensointiperiaatteita (esim. saavutettavuus).